

21.38x25.22	31	עמוד 74	הארץ - DESIGNER	07/09/2011	28755359-4
בית בנימיני המרכז לקרמיקה עכשווי - 16710					

ביקורת תערוכות



ריקודי עס, 2010. בוריס שפייזמן. צילום: לאוניד פדרול

סביבה טעונה

סמלים ומיתוסים; שאלות של זהות אישית וקולקטיבית; תובנות אישיות, חוויות וזיכרונות - כולם באים לידי ביטוי בתערוכות שמתרחקות מהתפיסה המסורתית, לפיה עבודות הזכוכית והקרמיקה משרתות מטרות פונקציונליות או דקורטיביות / יעל אפרתי

28755361-7	07/09/2011	DESIGNER - הארץ	עמוד 74	32	19.93x26.34
בית בנימיני המרכז לקרמיקה עכשווי - 16710					

ביקורת תערוכות

ההבדלים בין שתי התערוכות שאסקור כאן בולטים לעין: האחת, "זכוכית ישראלית 2011", המוצגת במוזיאון ארץ-ישראל ברמת אביב עד ה-15 בנובמבר, היא תערוכה רחבת היקף, נטולת נושא משותף וכוללת כ-100 עבודות שיצרו אמנים מקומיים בארבע השנים האחרונות. התערוכה השנייה, "של מי האדמה הזאת?", שהוצגה ב"בית בנימיני" עד סוף אוגוסט, היא תערוכה קטנה המוצגת בשני חללים אינטימיים. היא כוללת בעיקר עבודות עיצוב קרמי המתייחסות לחומר ולאדמה, נושא טעון ואקטואלי. למרות השוני בין שתי התערוכות, אפשר לזהות בהן מכנה משותף: שתיהן התרחקו מהתפיסה המסורתית של עבודות הזכוכית והקרמיקה כמשרתות מטרות פונקציונליות או דקורטיביות, והיוצרים המשתתפים בשתייהן רואים בזכוכית ובקרמיקה כלי לביטוי אמנותי. הם מתייחסים לסמלים ולמיתוסים, עוסקים בשאלות של זהות אישית וקולקטיבית, מגיבים לסביבתם ומביעים באמצעות עבודותיהם תובנות אישיות, חוויות וזיכרונות.

לעבד, לנפח, לרתך, לאחות, לחבר, לייצר

תערוכת הזכוכית, המרשימה בהטרונגיות שלה, מדגימה היטב את פניה הרבים של הזכוכית: את שבירותה מחד גיסא ואת קצותיה החדים העלולים לפצוע מאידך גיסא, את חלקלקותה ושקיפותה היחסית, המירקמים השונים שלה והמשחק שהיא מאפשרת בצבע, באור ובצל. בנוסף לכך, הפוטנציאל האמנותי של הזכוכית נחשף בשלל הדרכים והטכניקות לעבד אותה, לנפח, לרתך ולאחות, לחבר אותה, לחומרים אחרים משלימים ו/או סותרים, לייצר באמצעותה תמונה או תבליט דו מימדי, פסל או מיצב.

האוצרת, אנריאטה אליעזר-ברנר, ביקשה להציג את פניה האמנותיות של הזכוכית כפי שהתקבלו לפני עשורים רבים באירופה ובארצות הברית. ב-2007 היא אצרה במוזיאון ארץ ישראל את תערוכת הזכוכית הראשונה "מציאות שבירה", ובתערוכה הנוכחית היא מציגה, כאמור, את יכול יוצרי הזכוכית המקומיים בארבע השנים האחרונות. המשתתפים הם וותיקים לצד צעירי התחום, בעלי רקע מקצועי מגוון (בין היתר בציור, בפיסול, בעיצוב גרפי, בעיצוב תכשיטים ובטקסטיל) ובעלי תפיסות אסתטיות שונות. מטבע הדברים, העבודות שונות זו מזו מכל בחינה אפשרית וגם רמתן לא אחידה. בין העבודות הבולטות בתערוכה בולט מספרם של כוגרי המחלקה לעיצוב קרמי וזכוכית בבצלאל, שחלקם גם מלמדים במוסד, היחיד עד כה בארץ שבמסגרתו פועל מסלול אקדמי לעיצוב קרמי וזכוכית.

ברנר יצרה בטכניקה מעורבת - זכוכית, טקסטיל ווידאו דוקואינמציה - מיצב שנראה מרחוק כמו בילוי ססגוני שמתכתב עם ילדות מחויכת, אך מתברר מקרוב כקרוסלה של בעלי חיים פגועים וכמניספוט נגד התעללות בבעלי חיים

כך לדוגמה "ציידים וניצודים" של דפנה קפמן, מתוך הסדרה "זאבים" שיצרה השנה; העבודה השחורה התלויה על קיר בהיר מגלמת את איכותה הדוקרנית של הזכוכית כפרווה שאמורה להיות חלקה ונעימה למגע. קפמן, שלמדה בבצלאל ובאקדמיה לאמנות ריטוולר בהולנד, מרכזת בשנים האחרונות את תחום הזכוכית במחלקה לעיצוב קרמי וזכוכית בבצלאל. היא מציגה את החיות הסומרות באופן שלא בהכרח מסגיר מי כאן מאוים יותר, ומשאירה לצופה את מלאכת הפרשנות האישית שלו לסיטואציה ולגיבוריה. עוד בתחום בעלי החיים, אבל מנקודת מבט שונה מבחינת התוכן והצורה, הוא המיצב של אולה ברנר, בעלת סטודיו עצמאי בירושלים שגם מלמדת בבצלאל. ברנר יצרה בטכניקה מעורבת - זכוכית, טקסטיל ווידאו דוקואינמציה - מיצב שנראה מרחוק כמו בילוי ססגוני שמתכתב עם ילדות מחויכת, אך מתברר מקרוב כקרוסלה של בעלי חיים פגועים וכמניספוט נגד התעללות בבעלי חיים. האמניות חן פיפר ונטע ביקון לוקחות את הזכוכית למקום שונה לגמרי. פיפר, המציגה חמש עבודות קטנות המוצגות במקובץ, יוצרת מזכוכית מותכת מוטות קטנים שנדמים לזרדים. היא מחברת ביניהם בעזרת חומרים "זולים" כמו גומיות, פסי מתכת ופתיל כותנה. ביקון יוצקת



20.13x26.35	33	עמוד 74	DESIGNER - הארץ	07/09/2011	28755363-9
בית בנימיני המרכז לקרמיקה עכשווי - 16710					

ביקורת תערוכות

בתבניות אבקת זכוכית דקיקה שעליה הדפסי צילום קטנים ונוסטלגיים בשחור/לבן. רועי כרמלי מציג מיצב גדול ומרשים שעניינו הזמן החולף ו/או הניצחי והזיכרון. הוא כולל, בין היתר, תיפוף קבוע, אולי בקצב פעימות הלב, שמכתיב את שינויי הזמן; דיוקנו של האמן המוקרן על מוניטור קטן; חלק מכסא הגלגלים וזוג נעלים של סבו שרק תבניתן נשארה בנוש הזכוכית, ועבודת וידאו על הקיר שממול המחשישה את התנפצות האלגנטית של הזכוכית. עיצוב התערוכה הופקד בידיו של האדריכל אורי גלזר, שכבר שיתף פעולה עם אליעזר ברונר, והדבר ניכר בתוצאה הסופית. האלמנט המרכזי שבנה גלזר הוא שתי מחיצות גדולות ומסיביות שמחלקות את החלל הגדול של הגלריה, ובה בעת משמשות כקירות דו צדדיים לתליית עבודות. בתוך המחיצות נוצקו ויטרינות שבהן מוצגות עבודות נוספות. באופן מפתיע נראות המחיצות הללו קלילות למדי ועיצובן מאפשר למבקרים לשוטט בסביבתן ולראות את העבודות מזווית שונות.

ה'ס' ו'אנחנו'

"של מי האדמה הזאת" שאצר ערן ארליך בבית בנימיני, היא התערוכה הראשונה שהוצגה ב"בית בנימיני", המרכז החדש לקרמיקה עכשווית שנוסד לפני חודשים ספורים בדרום תל-אביב. הצגת תערוכות היא אחת מפעילויות של המרכז הסימפטי, שמפעיל במקביל סדנאות ליוצרים, לחובבים ולקהל הרחב, מקיים הרצאות ומתכנן לארח אמני קרמיקה מחו"ל ולקדם שיתופי פעולה בין יוצרים צעירים וותיקים בתחום. ארליך ביקש להציג עבודות המשקפות התייחסות לחומר ולאדמה. במבחן הזה הן עומדות וחלקן מעניין כהחלט, אך כמקבץ הן לא עונות על הציפיות שעורר שם התערוכה, וחלקן אף מוכר מתערוכות קבוצתיות אחרות.

את תערוכת הבכורה אצר ערן ארליך, שביקש להציג עבודות המשקפות התייחסות לחומר ולאדמה. במבחן הזה הן עומדות וחלקן מעניין כהחלט, אך כמקבץ הן לא עונות על הציפיות שעורר שם התערוכה

את המורכבות הגלומה בשאלת הבעלות על האדמה מציג ארליך בדברי ההסבר המופיעים בקטלוג. לדבריו, "מתחת להדי המאבק ארוך השנים הזה 'בינינו לבינם' בשאלה 'של מי האדמה הזו', טמונה הסכמה כי האדמה שייכת למישהו. 'הס' ו'אנחנו' חולקים הסכמה משותפת על כך שהיחס של אדם לאדמה הוא יחס של בעלות". בהמשך דבריו הוא מציע מודל אלטרנטיבי, מודל האמן, לפיו בין האמן לחומר אין יחסים של שליטה ובעלות אלא מתקיים יחס המבוסס על הקשבה של האמן לאפשרויות הגלומות בחומר. כל זה מרתק, כמו גם הטענה של ארליך לפיה המודל המדובר "איננו רק מודל טכני אלא עמדה אחת ולכן הוא איננו רלוונטי רק למרחב האמנות אלא יש לו תוקף לתפיסה אחרת של יחסים בין האדם לעולם". אלא שלמרחב הצער היה קשה למצוא את כל אלה במקבץ הצנוע שהוצג בתערוכה. ראויה לציון במיוחד הייתה עבודת הוידאו המופלאה בת 70 הדקות של פינה באוש. היצירה "תלונתה של הקיסרית" הציגה באורח מטלטל ובלתי צפוי הקשרים אפשריים בין אדם, אדמה ועולם. ומילה על האכסניה: המבנה הלבן-בוהק החדש של המרכז בולט על רקע אזור התעשייה האפרורי של מוסכים וחנויות בדרום תל-אביב, ונראה כבחירה נכונה של האמנית מרסל קליין שהקימה ומנהלת אותו. עיצובו הפנימי המוקפד, המתחשב באופיו הקודם של המבנה, משרת היטב את הפונקציות של המרכז וצוות המתנדבים מצליח להשרות עליו מחויבות מקצועית-אמנותית ואווירה נעימה ומזמינה.